

Prigodom izdanja Nove crkvene pjesmarice

Izak Špralja

Nova crkvena pjesmarica je prva zbirka popijevaka za bogoslužje s harmonijskom pratnjom objelodanjena poslije Hrvatskog crkvenog kantuala (1934. g.). Ovako veliko vremensko razdoblje svojevrсни je pokazatelj kako je bilo neophodno potrebno novo izdanje zbirke popijevaka ovakve vrste. Već minulo prvo desetljeće od II. vatikanskog sabora, odnosno Konstitucije »Sacrosanctum Concilium« o svetoj liturgiji također obavezuje, ali ne samo vremenski. Novo obličje bogoslužja dalo je poticaj da se obnavlja dosadašnji i stvara novi liturgijski glazbeni repertoar. Glazbeni repertoar za obnovljeno bogoslužje naši skladatelji stvaraju osobito otkad je obnovljena »Sv. Cecilija« — časopis za duhovnu glazbu s glazbenim prilogom (1969). Ma da su nastajale nove skladbe za bogoslužje, odluku o tom da se objelodani pjesmarica potakli su orguljašice i orguljaši, odnosno slušači Instituta za crkvenu glazbu. Razmotrivši sadašnje potrebe i mogućnosti naše Crkve, isto tako mogućnosti u odnosu na dosadašnji i novonastali glazbeni repertoar za bogoslužje, Institut za crkvenu glazbu priredio je izbor popijevaka i objelodanio ga u Novoj crkvenoj pjesmarici (dionice 1973, partitura 1974. — izdanje Kršćanske Sadašnjosti, Zagreb). I kod sastavljanja i kod obrade popijevaka priređivači su nastojali prirediti prikladan izbor skladbi za pučko pjevanje.

Pitanje izbora skladbi za bogoslužje sigurno je jedno od težih pitanja suvremene crkvene glazbe, osobito suvremene crkvene glazbe u Hrvatskoj. Trebalo je, dakle, očekivati da će mnogi imati što primijetiti izboru napjeva u Novoj crkvenoj pjesmarici. Nitko o tom nije pisao, ali se govorilo: da je premalen izbor napjeva, da su uzete u obzir popijevke koje nemaju prikladan tekst, da nisu uzete u obzir duhovne pjesme američkih crnaca, odnosno novonastala duhovna zabavna glazba. Bez daljnega da iznesene primjedbe zahvaćaju malo šire u pitanje posaborske glazbe za bogoslužje, odnosno da je izbor popijevaka Nove crkvene pjesmarice svojevrsan odgovor na to pitanje za hrvatsko jezično područje.

Izbor, naime, namijenjen pučkom pjevanju treba imati u vidu potrebe obnovljenog bogoslužja, svaku vrst zajednice sakupljene na bogoslužju, svaku dob čovjekova uzrasta, kulturnu sredinu koju zajednica živi, repertoar koji je već prisutan u puku, odnosno novi repertoar koji će promicati liturgijsku obnovu i kulturu. Mogućnosti da se sastavi prikladan repertoar napjeva za hrvatsko obnovljeno bogoslužje nisu bile prevelike, jer dosadašnji repertoar ne može u cjelini zadovoljiti potrebe obnovljenog bogoslužja, a novi tek nastaje. »Zbog toga za izbor skladbi ove pjesmarice došle su u obzir popijevke koje su nastale na tekstove obnovljenog bogoslužja, hrvatske pučke popijevke koje se mogu — ma da su nastajale kroz povijest — prikladno

upotrebljavati u obnovljenom bogoslužju i oni vriedni napjevi pod koje je bilo moguće potpisati tekstove obnovljenog bogoslužja. Izbor je, dakle, obuhvatio i dosadašnje i novonastale popijevke koje su prikladne za obnovljeno bogoslužje, koje puk u cjelini može dobro otpjevati i koje se uklapaju u slijed glazbenog stvaralaštva hrvatskog naroda« (Sv. Cecilija, god, XLIII, br. 3, 1973, str. 66).

Ponuđeni je izbor popijevaka privremen. Kad pjesnici i skladatelji prirede nove popijevke i obrade tradicionalni još neobjelodanjeni repertoar pučkih popijevaka, biti će moguće prirediti potpuniji i prikladniji liturgijski glazbeni program.

Pitanje ritma i harmonija tradicionalnih napjeva (budući da su u Cithari octochordi zapisani samo napjevi notnim znakovima koji ne omogućavaju uvid u ritmički pomak napjeva) samo je djelomično dotaknuto. Najveći zahvat na tom području učinili su priređivači Hrvatskog crkvenog kantuala, cecilijanci pod vodstvom Franje Dugana. Zato su i ritam i harmonijska pratnja iz Hrvatskog crkvenog kantuala redovito vjerno preneseni u Novu crkvenu pjesmaricu. Kod nekih je popijevaka ipak bio potreban zahvat: bilo da se napjevu dade slobodniji ritmički pomak (npr. br. 206 — Zdravo Djevice, Bogorodice, ili br. 183 — Uskrsnu Isus doista), bilo da se pronađu prikladnije riječi za napjev (npr. br. 97 — Klikujte sada zanosno, umjesto Ptičice lijepo pjevaju), bilo da se pronađe jednostavnije harmonijsko rješenje (npr. br. 119 — Rodio se Bog i čovjek, ili br. 120 — O pastiri vjerni čuvari), odnosno da se izostave izrazito kromatski prohod (npr. br. 97 — Klikujte sada zanosno). Možda će kod prvog susreta s popijevkom ovakvi zahvati stvarati stanovitu poteškoću. Ipak ovako priređene popijevke dati će, kad se usvoje, novi i autentičniji život dotičnoj skladbi. Osim toga skladbe su — u odnosu na visinu napjeva — prilagođene srednjem ljudskom glasu. To će pomoći i onima koji budu skladbe uvježbavali s pukom i orguljašima da lakše svladaju sve poteškoće.

Predigra, međuigra i završetak daju popijevci neophodno potreban okvir koji je, uostalom, potreban svakom umjetničkom djelu. Dosadašnje zbirke liturgijskih popijevaka vrlo rijetko su donosile predigre i završetke, ali se preporučivalo orguljašima da ih improviziraju. U Novoj crkvenoj pjesmarici je to, zahvaljujući našim skladateljima, sustavno provedeno, ma da nije moglo biti do kraja i provedeno. Predigre i završetci iz dosadašnjih zbirki preneseni su doslovno ili u skraćenom obliku kad su bili predugi. Za predigre (međuigre) i završetke Božićnog doba (Došašće — Božić) upotrijebljene su predigre iz »Predigre za orgulje ili harmonij pučkim popijevkama Hrvatskog crkvenog kantuala« koje je A. Vidaković objelodanio 1969. g. u Zagrebu.

Glazba kao sastavni dio bogoslužja ima svoje određeno mjesto, a isto tako treba da ima i potrebno vremensko razdoblje u bogoslužju. Glazbene točke u bogoslužju nisu samo zato da ispune određene praznine. Popijevke treba izvoditi prema naznačenim uputama u Novoj crkvenoj pjesmarici. Treba, kad je to moguće, otpjevat što veći broj kitica, jer samo tako popijevka može doreći svoju poruku.

Izmjenično pjevanje je uvijek bilo prisutno u bogoslužju (dijalog misnika i puka, pjevanje časoslova i sl.), jer sama narav i raspored svetih čina potiče da izmjenično i zajednički izražavamo svoju molitvu. U obnovljenom bogoslužju obnovljeno je i izmjenično pjevanje te kao glazbeni oblik najviše je prisutno u bogoslužju (ulazne, darovne i pričesne pjesme, pripjevni psalmi, aleluja . . .), a bilo bi vrlo prikladno da se i nepromjenljivi dijelovi mise (Gospodine, Slava, Vjerujem, Svet i Jaganjče) pjevaju na takav način. Devedesetak pripjeva za psalme i pedesetak psalama u Novoj crkvenoj pjesmarici predstavlja vrlo bogat izbor napjeva za izmjenično pjevanje i znatno obogaćenje naše liturgijske glazbe. U bogoslužju su, osim toga, moguće različite kombinacije (pjevati i pripjev i psalam, pjevati samo pripjev a psalam recitirati) što omogućava različitu primjenu, odnosno ugođaj. Pripjevi za psalme (odnosno aleluja) su kratki napjevi pa ih puk može lako prihvatiti, a psalmista (kantor, orguljaš, netko od školske omladine) s malo truda može naučiti pjevati psalam; tako je i s te strane ovaj repertoar vrlo prikladan i preporučljiv.

Više puta se na organiziranim skupovima i u privatnim razgovorima raspravljalo o tekstu kojega bi trebalo uglazbiti. Svaki put je to pitanje ostalo nedorečeno, jer nije prikladno mijenjati već prevedene tekstove koje je puk prihvatio, jer ne prispjevaju pjesnički tekstovi na liturgijske sadržaje, a s druge je strane neuputno iznuđivati takve radove i sl. Rado se, nadalje, ističe — donekle i s pravom — da tekstovi tradicionalnih hrvatskih popijevaka ne donose prikladne poruke za današnjeg vjernika. Razumljivo je, dakle, da je tekst popijevke najviše odlučivao o tom da li će neka popijevka ući u izbor, odnosno kakva će joj uloga biti dodijeljena u bogoslužju. Ipak su, u nestašici dobrih tekstova, uvrštene neke popijevke koje bi inače bile izostavljene. Trebalo bi da voditelji pjevanja na bogoslužju imaju i ovo u vidu pa da tako usmjeruju liturgijski glazbeni program u zajednicama koje predvode da popijevke s neprikladnim tekstom malo po malo zamijene boljima. Gledajući s tog stanovišta izbor Nove crkvene pjesmarice vr-

lo je bogat. Od 254 napjeva otprilike polovica njih ima tekst novoprevedenih tekstova za obnovljeno bogoslužje.

Liturgijski uvod, napomene, raspored napjeva i kazala omogućavaju vrlo dobar uvid u sve ono što je potrebno da Nova crkvena pjesmarica postane prikladan priručnik za bogoslužje. Samo će se oni moći poslužiti izborom pjesmarice koji upoznaju njezin program u cjelini i pojedine napjeve. Liturgijsko kazalo pokazuje da je moguće ovakvim izborom upotpuniti glazbeni repertoar cijele liturgijske godine. Osim naznačenih rasporeda u pjesmarici moguće su i drugačije kombinacije. Potrebno je samo za pojedino bogoslužje, odnosno za odabrano čitanje izabrati pripjev i psalam koji je prema sadržaju najprikladniji. Za takve će kombinacije moći dobro poslužiti abecedno kazalo, odnosno kazalo psalama po brojevima.

Nije teško zapaziti da su stranice u Novoj crkvenoj pjesmarici nejednako ispunjene (neke su prepune), te da su crtovlja i note u crtovlju kojiput pregusto napisane. Razlog je u tom što je estetski izgled stranica podređen praktičnoj svrsi. Išlo se je, naime, za tim da za vrijeme izvođenja jedinog napjeva ne mora listati onaj koji popijevku prati na instrumentu.

Nova crkvena pjesmarica je izašla iz tiska početkom ove godine pa nije bilo moguće ustanoviti eventualne pogreške. Nadati se je da ih je manje nego u dionicama pjesmarice. Lijepo molimo voditelje pjevanja da prema partituri isprave pogreške u dionicama.

Cjelokupna obnova bogoslužja, dakle i pjevanja na bogoslužju u našem narodu, dobrim će dijelom ovisiti o tom kako obnovu budu provodili predvoditelji bogoslužja i pjevanja na bogoslužju. Praktično pomagalo pri obnovi liturgijskog glazbenog programa neophodno je potrebno i voditeljima pjevanja i puku. Nova crkvena pjesmarica prikladno može poslužiti takvoj svrsi i kao zbirka programa za sve prigode kroz liturgijsku godinu i kao praktičan priručnik za puk, odnosno one koji pjevanje puka prate na instrumentu. Institut za crkvenu glazbu u smislu svrhe koja mu je Statutom određena (da izdavanjem stručnih glazbenih djela gaji i unapređuje crkvenu glazbu) pripremio je pjesmaricu kao poticaj i pomagalo za obnovu glazbe u hrvatskom bogoslužju. »Neka Nova crkvena pjesmarica pomogne da se u zajednicama kršćana probudi Duh hvale, oduševljenja i radosti u slavljenju otajstava otkupljenja« (Liturgijski uvod Nove crkvene pjesmarice, str. 7).